

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента

**Старицької Ольги Олексіївни на дисертаційне дослідження
Товпиги Ліни Миколаївни на тему: «Діяльність поліції: порівняльно-
правове дослідження», поданого до захисту у
спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальності 081 Право**

Ступінь актуальності обраної теми. У останні роки проблема діяльності поліції набуває дедалі широкій актуальності не тільки в нашій країні, але й за її межами. Реформування взаємовідносин між суспільством і державою є невідворотними при переході до нових рівнів соціального розвитку, тому вимагає формування нових підходів до правового регулювання поліцейських відносин, орієнтованих на всебічну охорону та захист прав і законних інтересів, забезпеченні прав і свобод людини, обороні держави, підтримання належного рівня правової обізнаності, законності та правопорядку.

Загальновідомо, що у процесі становлення того чи іншого правового явища завжди є певні передумови, воно не виникає само по собі саме зараз і саме у цей час. Так і законодавство про діяльність поліції пройшло певні історичні епохи, в залежності від рівня розвитку суспільства та необхідності у правовому регулюванні забезпечення соціальної та державної охорони і захисту. Саме поряд із розвитком таких аспектів, відбувалося формування поліцейського законодавства, що захищало інтереси як окремого індивіда чи колективу, так і держави загалом.

Упродовж усієї історії розвитку як української, так і іноземних держав змінювався склад та правовий статус суб'єктів поліцейських відносин, трансформувалися форми та методи діяльності поліції, удосконалювалось правове підґрунтя для його функціонування. У зв'язку із цим, глибоке розуміння усієї специфіки системи юридичного забезпечення діяльності поліції неможливо без аналізу розвитку та становлення цього правового інституту, особливо у порівняльно-правовому аспекті.

У свою чергу проблема європейської правової інтеграції також не є новою в юридичній науці, однак її динамічний характер розвитку, неоднозначність впливу на державно-правові явища, зумовлює необхідність посилення наукових досліджень і питань їх сутності, значення, характеру впливу на національні традиції тощо. Тому, спроба Товпиги Ліни Миколаївни у своїй дисертаційній роботі дослідити порівняльно-правові аспекти розвитку та сучасного стану діяльності поліції України та деяких закордонних держав в умовах європейської правової інтеграції є цілком виправданою як з наукової точки зору, так і в аспекті практики розвитку нормативної бази України.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Подана на рецензування дисертаційна робота Товпиги Ліни Миколаївни має логічну структуровану будову, що надало можливість авторці правильно визначити мету та завдання роботи, а також предмет і об'єкт дослідження.

При написанні дисертаційної роботи авторка провела ґрунтовний та критичний аналіз наявних наукових напрацювань за напрямом дослідження, що дало змогу вирішити важливі наукові задачі, надати відповіді на актуальні й суттєві як для науки, так і для правоохоронної практики питання.

Джерельну базу дослідження становлять вітчизняна та зарубіжна нормативна та доктринальна література, у тому числі історичні та сучасні монографії, наукові статті, аналітичні звіти, присвячені питанням правового регулювання діяльності поліції. Загалом, у процесі написання, дисертанткою було використано 257 джерел.

Дисертацію виконано у Національній академії внутрішніх справ відповідно до Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 роки, затверджених постановою президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 року № 30, Плану основних заходів Міністерства внутрішніх справ України на 2021 рік (наказ МВС України від 28 грудня 2020 року № 920), що відповідає пріоритетним напрямам наукових досліджень згідно з наказом МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки» від 11 червня 2020 року № 454, Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки, затверджених рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 21 грудня 2020 року (протокол № 23).

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 14 наукових публікаціях, серед яких 4 статті, опубліковані у наукових фахових виданнях включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 стаття у закордонному виданні (Республіка Польща), 2 статті у виданні, що входить до наукометричної бази Web of Science (Bolivarian Republic of Venezuela), а також у 7 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах.

Таким чином, зазначені положення дають підстави вважати, що дисертація Товпиги Ліни Миколаївни виконана на високому науковому рівні, а оприлюднені публікації дисертантки відображають всі його розділи.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших у вітчизняній юридичній науці комплексних порівняльно-правових досліджень діяльності поліції, що враховує особливості її сучасної організації та функціонування як в Україні, так і у інших європейських державах (Німеччині, Франції та Великій Британії), у якому обґрунтовано низку понять, теоретичних положень, висновків і надано пропозиції щодо вдосконалення вітчизняної правової бази у сфері діяльності поліції.

До найбільш суттєвих положень новизни слід віднести наступні:

вперше:

– запропоновано авторське визначення таких понять: *діяльність поліції* – діяльність, що реалізується спеціально уповноваженим соціальним суб'єктом (поліцією), здійснюється ним у правових та організаційних формах, спрямована на охорону й захист прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, надання поліцейських послуг, підтримання та забезпечення публічної (громадської) безпеки й порядку і регулюється нормами права та поліцейської етики; *принципи діяльності поліції* – це фундаментальні положення, вихідні начала створення нормативних приписів щодо визначення меж можливої правомірної поведінки працівників поліції та їх реалізації; *функції діяльності поліції* – це основні напрями взаємодії поліції та соціуму, у яких відображаються її сутність та призначення для підтримання нормального функціонування громадянського суспільства і правової держави;

– переосмислено наукове уявлення про особливості нормативно-правового забезпечення діяльності поліції в таких державах, як Німеччина, Франція та Велика Британія, шляхом проведення порівняльно-правового аналізу чинного законодавства щодо компетенцій поліції та її взаємодії з громадянським суспільством;

– проаналізовано особливості впливу євроінтеграційних тенденцій на розвиток вітчизняного законодавства у сфері діяльності поліції, у зв'язку з чим аргументовано шляхи вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності поліції в Україні за такими напрями: професійна освіта, кадрове забезпечення, матеріально-технічне забезпечення, антикорупційний менеджмент, соціальні гарантії, партнерство з населенням й органами місцевого самоврядування;

– схарактеризовано теоретико-правову інтерпретацію поняття діяльності поліції шляхом виокремлення ознак явища та співвідношення з такими теоретичними категоріями, як «юридична діяльність», «правова діяльність», «правоохоронна діяльність» і «поліцейська діяльність»;

удосконалено:

– порівняльну характеристику принципів діяльності поліції в Україні та провідних країнах Європи (дотримання прав і свобод людини, верховенства права, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства, безперервності), за результатами чого запропоновано доповнити вітчизняне законодавство такими принципами: вибірковості, консультування, ввічливості, допомоги в скрутних ситуаціях;

– класифікацію функцій діяльності поліції в Україні й інших державах, на основі чого запропоновано розширити функціональні можливості працівників поліції шляхом внесення змін до чинного національного законодавства та закріплення таких актуальних функцій, як інноваційна, процедурно-процесуальна, аналітична, правовиховна та сервісна;

– теоретичні уявлення щодо змісту й класифікації міжнародних і європейських правових вимог до організації та здійснення діяльності поліції в умовах сучасних глобалізаційних процесів розвитку суспільства й технологій,

зокрема акцентовано на вимогах щодо оптимізації моделей взаємодії між поліцією та населенням, розширення комунікативних компетентностей поліцейських, упровадження нових технічних можливостей для швидкого обміну інформації на міжнародному рівні тощо;

дістало подальший розвиток:

– уявлення про рівень теоретичної розробленості наукової проблематики діяльності поліції, на підставі чого виокремлено низку перспективних напрямів досліджень щодо порівняльно-правових характеристик діяльності поліції;

– система наукових знань про методологію порівняльно-правових досліджень проблематики діяльності поліції, де провідними визначено компаративний підхід, порівняльно-правовий та історико-правовий методи, а також системно-структурний, діяльнісний, герменевтичний підходи і прогностичний метод;

– наукова періодизація генези діяльності поліції у світі й Україні шляхом формування авторської позиції щодо головних історичних етапів її становлення та розвитку.

Відповідні результати дисертаційної роботи відображено у вітчизняних та закордонних фахових наукових виданнях, а також апробовано у вигляді доповідей на різних науково-практичних міжнародних та національних конференціях, наукових семінарах та круглих столах. Змістовно публікації відповідають предмету дослідження та поставленим у дисертації завданням.

Таким чином, дисертаційна робота Товпиги Ліни Миколаївни виконана на високому науково-методичному і методологічному рівнях.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації.

Подані у тексті дисертаційної роботи висновки логічно виходять із отриманих результатів, а рекомендаційні нариси ґрунтуються на умовиводах щодо проведеного дослідження.

Важливу аргументацію мають узагальнення, зроблені за окремими розділами та прикінцеві (загальні) висновки, положення яких належним чином обґрунтовані, а також викладені авторкою чітко і коректно.

Обґрунтованість запропонованих наукових положень та висновків забезпечується як емпіричними даними, так і науковими позиціями вітчизняних та закордонних вчених щодо діяльності поліції. Запропоновані дисертанткою рекомендації носять науковий, освітній та прикладний характер, що в значній мірі впливатиме на подальший розвиток цієї сфери дослідження.

Отримані результати наукової роботи Товпиги Ліни Миколаївни, що виносяться на захист є досить аргументованими, структурованими та обґрунтованими, що у свою чергу відображає високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Відповідно, результати і положення дисертації, що виносяться на захист відповідають всім вимогам положення на здобуття ступеня доктора філософії.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Для досягнення визначених дисертанткою мети та завдань роботи було використано відповідну методологічну базу (компаративний, системно-структурний, діяльнісний, герменевтичний підходи, порівняльно-правовий, історико-порівняльний, прогностичний методи), що забезпечило достатній рівень обґрунтованості отриманих результатів, положень наукової новизни та запропонованих висновків.

Отримані дисертанткою наукові результати та положення сформовані на основі аналізу низки наукової літератури та напрацювань, а також нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції в Україні та деяких європейських державах, визначених авторкою як провідних.

Передбачені авторкою завдання дисертаційної виконані на високому методологічному рівні, загальна мета роботи повністю досягнута, а дисертантка оволоділа необхідними для рівня доктора філософії компетенціями.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані та обґрунтовані в дисертаційній роботі авторські теоретичні положення, висновки й рекомендації впроваджені та надалі можуть бути використані у:

– *законодавчій діяльності* – як теоретичні положення для підготовки змін і доповнень до законодавства у сфері діяльності поліції (акт впровадження Народного депутата України 9-го скликання Ростислава Тістика від 31 березня 2023 року; акт впровадження Апарату Верховної Ради України № 107/д9/10-2023/66493 від 31 березня 2023р.);

– *освітньому процесі* – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів із навчальних дисциплін «Теорія держави та права» та «Поліцейська деонтологія» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 05 травня 2023р.).

– *наукову діяльність* – результати дослідження, що стосуються діяльності поліції країн континентальної Європи були використані при підготовці навчального посібника «Поліцейська деонтологія» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 10 травня 2023р.).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертаційна робота Товпиги Ліни Миколаївни виконана самостійно, викладена державною мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та порядку присудження ступеня доктора філософії. Запропоновані авторкою положення та висновки є її особистим здобутком, що були зроблені нею під час написання наукової роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, кожен з яких поділяється на відповідні підрозділи залежно від поставлених завдань, загальна кількість яких складає 8, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертаційного дослідження становить – 196 сторінок, з них обсяг основного тексту – 162 сторінки.

Анотація роботи у стислій формі представляє основні положення дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій авторки, в яких висвітлено основні результати рецензованого дослідження. Подана українською і англійською мовами. Анотація наукової роботи, еквівалентна її основному змісту, достовірно відображає основні положення дослідження.

У **вступі** дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність обраної теми, охарактеризовано ступінь її наукової розробки, зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, сформульовано наукову новизну, практичне значення результатів та зазначено інформацію про апробацію дисертації.

У **першому розділі** дисертації на основі аналізу наявної наукової літератури окреслено стан наукової розробленості діяльності поліції (підрозділ 1.1.). Окрему увагу приділено методологічній базі (зокрема, таким підходам як компаративний, системно-структурний, діяльнісний, герменевтичний та порівняльно-правовому, історико-правовому, прогностичному методам), використання якої забезпечило всебічність та обґрунтованість запропонованих дисертантом наукових положень та рекомендацій (підрозділ 1.2.). Також у підрозділі 1.3. розкрито генезу такого правового явища як «діяльність поліції» в Україні та у світу, де авторкою запропоновано виокремити п'ять етапів її становлення та розвитку, кожному з яких притаманні певні особливості.

У **другому розділі** основну увагу було приділено загальнотеоретичним ключовим аспектам діяльності поліції, зокрема таким як: поняття діяльності поліції, її принципи та функції. Запропоновано їх авторське визначення, а також, на основі проведеного порівняльного аналізу різних країн, охарактеризовано їх структурні компоненти. Окремо приділено увагу таким спільним для всіх досліджуваних держав принципам як: дотримання прав і свобод людини, верховенства права, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, безперервності, взаємодії з населенням на засадах партнерства. А також функціям – соціально-сервісній, превентивній, оперативно-розшуковій, дозвільній, охоронній тощо. При цьому, варто звернути увагу, що дисертанткою було подано і власні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства щодо досліджуваних сфер.

У **розділі третьому** було проведено порівняльно-правовий аналіз нормативної бази досліджуваних держав щодо питання компетенцій поліції та її взаємодії з громадянським суспільством (підрозділ 3.1.). Також окремо проаналізовано особливості (фактори) впливу євроінтеграційних тенденцій на розвиток та покращання вітчизняного законодавства щодо діяльності поліції, у зв'язку з чим подано та обґрунтовано шляхи вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності поліції в Україні (підрозділ 3.2.).

Висновки роботи у стислому вигляді відображають її зміст. Список використаних джерел відповідає встановленим вимогам щодо його оформлення, а посилання на використані джерела, зроблені в тексті роботи, відповідають списку використаних джерел.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані висновки та результати дисертаційної роботи Товпиги Ліни Миколаївни на тему: «Діяльність поліції: порівняльно-правове дослідження» доцільно використовувати у освітньому процесі юридичних закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, при підготовці наукових публікацій та монографій, плануванні подальших досліджень за цим напрямом, а також практичній діяльності.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. У цілому, позитивно оцінюючи рецензовану працю, варто зазначити, що у роботі мають місце певні позиції, що свідчать про неоднозначність бачення проблеми у середовищі науковців, про дискусивність окремих теоретичних положень, пропозицій, а у деяких випадках й про недостатність аргументації.

1. Однією із вимог щодо написання дисертації є обґрунтування використаної автором методологічної бази наукової роботи, що і відображено у підрозділі 1.2. Дисертанткою доволі переконливо наводяться положення щодо кожного підходу та методу, що були застосовані при написанні дослідження. Однак, на думку рецензента, окремої аргументації потребує питання вживання у дисертації компаративного підходу, поряд із порівняльно-правовим та історико-порівняльним методами, оскільки вбачається дублювання деяких позицій.

2. У третьому розділі дисертаційної роботи, на основі проведеного компаративного аналізу поліцейської практичної діяльності, дисертанткою запропоновано напрями подальшого вдосконалення нормативної основи діяльності поліції в Україні, що в свою чергу має сприяти підвищенню рівня ефективності її роботи. Зокрема, серед таких перспективних сфер виокремлено: професійну освіту; кадрове забезпечення; матеріально-технічне забезпечення; антикорупційний менеджмент; соціальні гарантії; партнерство з населенням й органами місцевого самоврядування. Однак, дещо спірними видаються деякі положення новизни дисертаційного дослідження, наприклад, щодо питання впровадження внутрішнього контролю та моніторингу за діяльністю поліції, порядку практичної спрямованості при отриманні освітніх послуг, тощо. Аргументовано це тим, що, з огляду на темпоральні межі написання наукової роботи та на момент безпосереднього захисту вони є такими, що вже впровадженні у практичну площину.

Наведені вище зауваження та дискусійні положення не впливають суттєво на загальну позитивну оцінку дисертації, що є самостійним творчим доробком авторки, що доповнює систему науково-теоретичних знань щодо діяльності поліції.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертація Товпиги Ліни Миколаївни на тему: «Діяльність поліції: порівняльно-правове дослідження» є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею. У ході вивчення як тексту дисертаційної роботи, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам.

Дисертація Товпиги Ліни Миколаївни на тему: «Діяльність поліції: порівняльно-правове дослідження», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є актуальним, комплексним, цілісним, аргументованим, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною у визначенні подальших перспективних напрямів удосконалення та розвитку загальнотеоретичної юридичної науки, а також суміжних наукових сфер. За своїм змістовним наповненням робота відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – *Товпига Ліна Миколаївна* – *заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».*

Рецензент:

**Доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент**

Ольга СТАРИЦЬКА

